

Jacek Uchman

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Finansów
jacek.uchman@ue.wroc.pl

NEUTRALNOŚĆ PODATKOWA TRANSFERU ZYSKU W SKALI MIĘDZYNARODOWEJ

Streszczenie: W artykule przedstawiono wybrane problemy podatkowe transferu środków pieniężnych, dokonywanego przez firmy w skali międzynarodowej. Zasadą porządkującą była zasada neutralności opodatkowania. Ograniczono się do analizy transferu środków pieniężnych w spółkach kapitałowych. Podkreślono mechanizm podwójnego opodatkowania. Odwołano się też do istniejących teoretycznych rozważań, dotyczących neutralności w tym obszarze.

Słowa kluczowe: neutralność opodatkowania, transfer zysku, podwójne opodatkowanie.

Wprowadzenie

Celem niniejszego opracowania jest dokonanie ogólnej oceny przydatności koncepcji neutralności do analizy różnych form transferów środków pieniężnych pomiędzy podmiotami powiązаныmi. Rozważania ograniczono do podmiotów funkcjonujących w skali międzynarodowej. Pojęcie „transferu zysku” rozumiane jest w niniejszym artykule jako formy przekazywania zysku przez podmioty powiązane (spółki kapitałowe) w skali międzynarodowej w warunkach opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych. Firmy w swojej działalności gospodarczej transfer zysku mogą przeprowadzać w formie różnych płatności, także na poziomie kosztów. W tekście uwzględniono najważniejsze formy transferów w spółkach kapitałowych, pokazując ich wzajemne relacje, bez szczegółowego odnoszenia ich do obowiązującego ustawodawstwa. Opracowanie ma charakter teoretyczny. Autor koncentruje się na poszukiwaniu w samym systemie podatkowym możliwości realizacji zasady neutralności podatkowej

w jej obu wariantach, czyli neutralności podatkowej importu kapitału i neutralności podatkowej eksportu kapitału. Podkreśla niewystarczalność omawianych koncepcji neutralności jako praktycznego instrumentu, służącego ograniczeniu niechcianych przez władze fiskalne form transferu środków między podmiotami powiązаныmi w skali międzynarodowej.

1. Pojęcie „neutralności opodatkowania”

Neutralność podatku oznacza, że podatek ten nie zakłóca decyzji czy wyborów rynkowych podatników. O neutralności opodatkowania można mówić w odniesieniu do systemu podatkowego, poszczególnego podatku czy też szczegółowych rozwiązań w ramach konkretnego podatku. W literaturze przedmiotu neutralność jest często odnoszona do konkretnych rozwiązań w ramach podatku. Należy w tym miejscu nadmienić, że w każdym z przytoczonych przypadków podejście do neutralności będzie nieco odmienne, ponieważ pojęcie „neutralności” jest złożone i zależne od specyfiki wybranego obszaru badawczego. Na przykład, definicje neutralności ulg inwestycyjnych według A.C. Harbergera [Harberger, 1980] różnią się od definicji CEN i CIN, które zostaną przytoczone w dalszej części pracy. W pierwszej części bez skrępowania dosyć wąskimi definicjami CEN i CIN zasygnalizowano występowanie zróżnicowania opodatkowania różnych form transferów środków pieniężnych w tym obszarze jako brak szeroko rozumianej neutralności w praktyce.

Neutralność nie funkcjonuje na takiej płaszczyźnie jak tradycyjne zasady podatkowe (np. zasady sformułowane przez A. Smitha), które mają bardziej ogólny charakter. Zasada neutralności w zamyśle powinna być stosowana po to, aby szczegółowe rozwiązania podatkowe mogły być skonstruowane w sposób prawidłowy, czyli taki, by system podatkowy działał w sposób optymalny. W literaturze podatkowej często wymieniane są funkcje tego systemu. Jednakże pełna akceptacja zasady neutralności opodatkowania powoduje, że spośród tych funkcji, tylko funkcja fiskalna staje się akceptowalna. Uznanie bez zastrzeżeń zasady neutralności implikuje przyjęcie poglądu, że wszelka stymulacja aktywności podmiotów gospodarczych przy pomocy podatków, staje się dla całej gospodarki niepożądana. Z perspektywy neutralności podmioty podejmują w takiej sytuacji decyzje suboptymalne, gdyż ich prawidłowy rachunek ekonomiczny jest zakłócany przez czynnik podatkowy. Oczywiście można być zwolennikiem selektywnego podejścia do zasady neutralności opodatkowania i akceptować ją w wybranych obszarach systemu podatkowego. Można też nim nie być i wykorzystywać ją jako przydatne narzędzie do analizy oraz porządkowania wybranych zagadnień podatkowych.

2. Obszary występowania analizy neutralności przy transferze zysków za granicę

Podmioty gospodarcze (spółki kapitałowe), działające w skali międzynarodowej, wykorzystują różne formy transferu środków pieniężnych za granicę. Należą do nich m.in. dywidendy, opłaty za zarządzanie i płatności licencyjne, odsetki, ceny transferowe¹.

Wybór określonej formy transferu środków decyduje o tym, jaka będzie wartość zysku (lub *cash flow*) netto po opodatkowaniu dla całego przedsiębiorstwa międzynarodowego. Wybór formy płatności na rzecz spółki macierzystej jest zatem warunkowany minimalizacją łącznych świadczeń podatkowych w kraju spółki, wypłacającej zyski (dywidendy) i kraju spółki siedziby (macierzystej).

O formie płatności mogą decydować także inne czynniki. Niektóre z nich są efektem działania polityki makroekonomicznej państw, pomiędzy którymi realizowane są przepływy. Przepływy środków mogą się dokonywać w sytuacji, gdy podmioty gospodarcze potrzebują funduszy na działalność rozwojową, chcą sfinansować wydatki bieżące bądź dokonać repatriacji zysków do krajów macierzystych.

Naruszenie neutralności w systemie podatkowym (także polskim), mające swoje konsekwencje w formach transferu zysków za granicę, może wystąpić w następujących obszarach:

- wyboru źródeł finansowania działalności (różna opłacalność podatkowa korzystania ze źródeł własnych i obcych) [Mintz, 1995],
- podziału zysku w spółkach kapitałowych (wypłaty dywidend, zatrzymanie zysku, zasilenie kapitałów własnych, w tym także zróżnicowanie opodatkowania, wynikające z odroczenia podatku),
- wyboru form transferu środków za granicę (wypłaty z zysku i inne formy płatności uznane za koszt uzyskania przychodów w podatku dochodowym, zróżnicowane stawki podatku dochodowego dla poszczególnych form transferów za granicę, wynikające z ustaw o podatkach dochodowych, a także z umów dwustronnych o unikaniu podwójnego opodatkowania).

W kontekście opodatkowania transferów zysków za granicę, te grupy zagadnień są ze sobą powiązane. Wybór źródeł finansowania przedsiębiorstw i decyzje dotyczące podziału zysku, jako najważniejszego źródła finansowania działalności, mogą decydować o niektórych formach transferu środków pieniężnych za granicę.

¹ Pojęcie „cen transferowych” może być zdefiniowane bardzo szeroko i obejmować wcześniej wspomniane płatności wliczane w koszty podatkowe. Obszerne omówienie cen transferowych zostanie tu pominięte, ponieważ nie jest przedmiotem tego opracowania.

Istnieje, jak już wspomniano, wiele form przekazywania środków pieniężnych za granicę w podmiotach działających w skali międzynarodowej. Z ekonomicznego punktu widzenia sens tych poczynań jest podobny. Jednym z powodów zróżnicowania metod płatności jest funkcjonowanie systemu podatkowego, zwłaszcza zaś jego specyficznych rozstrzygnięć w sferze podatków dochodowych.

Przy wypłatach zysków w formie dywidend może pojawić się podwójne opodatkowanie. Podwójne opodatkowanie w finansowych przepływach zagranicznych, dokonywanych przez spółki powiązane, oznacza sytuację, w której zysk podmiotu zagranicznego po opodatkowaniu w kraju, w którym powstał (w kraju źródła), podlega opodatkowaniu następnym podatkiem w kraju siedziby podatnika. Jest to podwójne opodatkowanie w sensie ekonomicznym. Oprócz tego w kraju źródła może występować podatek przy transferze osiągniętych opodatkowanych już zysków za granicę (wtedy ten podatek wraz z podatkiem zagranicznym oznaczają podwójne opodatkowanie w sensie prawnym). Ograniczenie podwójnego opodatkowania, w przypadku dochodów wypłacanych i otrzymywanych jako dywidendy, jest możliwe w oparciu o regulacje ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Wymaga to spełnienia określonych warunków i dotyczy również podatników mających siedzibę na terenie Unii Europejskiej. Również umowy dwustronne o unikaniu podwójnego opodatkowania mogą zawierać regulacje, ograniczające wymiar podwójnego opodatkowania. W warunkach polskiego systemu podatkowego, opodatkowaniu podlega dochód podatnika, będący kategorią z zakresu prawa podatkowego, jednak jest on ustalany tylko dla potrzeb obliczania podatku. To, co przedsiębiorstwo realnie posiada, to zysk. Firma dąży do maksymalizacji zysku i minimalizacji dochodu podatkowego.

Zakłócanie neutralności powoduje procesy dostosowawcze podmiotów gospodarczych. Działania spółek kapitałowych uwzględniają istniejące w systemie podatkowym podwójne opodatkowanie, próbują je ominąć i dokonać wypłat na rzecz zagranicznych akcjonariuszy w innych formach, charakteryzujących się poziomem opodatkowania niższym od dywidend. Przykładem takiego postępowania jest wykorzystanie odsetek jako zastępczej formy płatności. Może to prowadzić do tzw. niedostatecznej kapitalizacji, czyli nadmiernego udziału długu w pasywach bilansu podatnika. Unikanie podwójnego opodatkowania wywiera więc wpływ na struktury pasywów spółek kapitałowych. Ponadto reakcje samych podatników również mogą wywoływać potencjalnie niebezpieczne sytuacje. Naruszenie neutralności podatkowej może przynieść złożone skutki i mieć konsekwencje dla rozwoju przedsiębiorstw oraz poziomu ryzyka finansowego, przed którym one stoją. Z drugiej strony należy zdawać sobie sprawę, że nawet kiedy wskaźniki zadłużenia w tych spółkach są bardzo wysokie, to ich rzeczywi-

sta sytuacja finansowa wcale nie musi być zła. Zwłaszcza, gdy firmy te zadłużają się bezpośrednio lub pośrednio u podmiotów powiązanych kapitałowo.

Wielostopniowość przepływów kapitału między podmiotami powiązanimi jest wyraźnie widoczna właśnie w przypadku spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Jeżeli właścicielami/udziałowcami spółek są podmioty zagraniczne, wtedy cel ten jest realizowany w kilku etapach. Za przykład może posłużyć Polska, która jest krajem, gdzie dokonywane są inwestycje, czyli przede wszystkim takim, który jest siedzibą spółek zależnych bądź powiązanych kapitałowo, co skutkuje tym, że w końcu zawsze następuje transfer środków za granicę. Daje on spółce macierzystej możliwość swobodnego dysponowania nimi [Uchman, 2009, s. 131-138]. Sam transfer z przyczyn podatkowych przybiera formy najkorzystniejsze podatkowo w stosunku do dywidend lub bywa odraczany. Dopiero w spółkach macierzystych następuje ostateczny podział zysku. Relatywnie niewysokie stawki podatków dochodowych w Polsce mają swoje uzasadnienie, ale jest to czynnik niezbyt znaczący dla napływu kapitału zagranicznego w warunkach, gdy znaczna część podmiotów zagranicznych, prowadzących działalność gospodarczą w Polsce, minimalizuje dochód do opodatkowania przez transfery na poziomie kosztów.

Zarówno transfer odsetek, jak i ceny transferowe mogą być wykorzystane jako alternatywne formy wypłat w stosunku do dywidend. Stosowanie wspomnianej wcześniej niedostatecznej kapitalizacji wynika ze specyficznych cech systemu podatkowego [Gajewski, 2015]. Podstawową jej przyczyną jest rozwiązanie fiskalne występujące w większości państw, a zezwalające na uznawanie odsetek za koszty uzyskania przychodów w podatku dochodowym. Jednocześnie koszt kapitału własnego nie jest kosztem podatkowym. Rozwiązanie to ma duże znaczenie dla funkcjonowania i finansowania przedsiębiorstw. Zjawisko to implikuje odprowadzanie znacznej części zysków przez podmioty międzynarodowe do krajów siedziby (lub krajów o bardzo niskich stawkach podatkowych), często bez pobrania podatku od transferu odsetek lub pobrania podatku o niższej stawce². Prowadzi także do znacznego zmniejszenia podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób prawnych. Całkowita likwidacja tego zjawiska jest bardzo trudna³. Wynika to z faktu, że system podatkowy nie spełnia zasady

² Stawka podatku nakładanego na wypłaty odsetek za granicę w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych wynosi 20%, jednak w umowach o unikaniu podwójnego opodatkowania zawartych z krajami rozwiniętymi stawki są często niższe.

³ W Polsce przepisy dotyczące cen transferowych wprowadzono w latach 90. Przepisy te sukcesywnie uzupełniano. Następnie wprowadzono regulacje o niedostatecznej kapitalizacji. Oba instrumenty były wprowadzane równolegle w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 1991, nr 80, poz. 350 z późn. zm.) oraz ustawie z dnia

neutralności. Premiuje pewne formy finansowania, a dyskryminuje inne. Równie szeroko wykorzystywany jest mechanizm cen transferowych. Są one formą płatności, bardzo korzystną fiskalnie.

Podatkowe działania dostosowawcze podmiotów międzynarodowych kształtują zatem ich rentowność i strukturę źródeł finansowania. Stan taki oznacza m.in., że poziom nominalnych stawek podatkowych w podatkach dochodowych staje się tylko jednym z czynników decyzyjnych bezpośredniego zaangażowania zagranicznego kapitału (także w Polsce). W przypadku podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, występujące przy transferze za granicę podwójne opodatkowanie jest ponadto jednym z elementów kształtowania aspektów finansowych wymiany międzynarodowej. Problem ten nie ma zatem charakteru lokalnego [Brodzka, 2013]. Jego rozwiązanie nie jest dostępne na poziomie jednego kraju, ale w ramach większych organizacji polityczno-gospodarczych (np. w obrębie Unii Europejskiej) [Deveraux, 2000]. Zazwyczaj są to rozwiązania niepełne. Różnice interesów pomiędzy państwami prowadzą często do konkurencji w zakresie ustalania stawek podatkowych oraz wprowadzania innych ułatwień.

W odniesieniu do zysków wypłacanych za granicę przez spółki kapitałowe podstawowym problemem podatkowym, który wynika z naruszenia zasady neutralności jest fakt, że dywidendy, które w przypadku spółek kapitałowych powinny być podstawową formą transferów, zastępowane są przez inne, bardziej korzystne podatkowo dla przedsiębiorstw płatności, o zbliżonej do dywidendy funkcji ekonomicznej. Inne, zastępcze formy płatności, mogą być ograniczane m.in. przez wprowadzanie do lokalnego ustawodawstwa podatkowego rozwiązań ułatwiających lub utrudniających stosowanie niepożądanych form transferów. Rozwiązania prawne, ułatwiające akceptowane przez władze fiskalne transfery to regulacje dotyczące metod ograniczania podwójnego opodatkowania bądź umowy dwustronne o unikaniu podwójnego opodatkowania. Do podstawowych metod ograniczających podwójne opodatkowanie należą: metoda wyłączenia i metoda kredytu podatkowego. W metodzie wyłączenia dochody pochodzące z zagranicy (kraju źródła) nie są uwzględniane dla celów podatkowych, są wyłączone z opodatkowania. Metoda kredytu podatkowego polega na tym, że w kraju siedziby istnieje możliwość potrącenia podatku zapłaconego w kraju źródła od podatku zapłaconego w kraju siedziby, nałożonego na dochody pochodzące z kraju źródła. Natomiast do rozwiązań utrudniających stosowanie niepożądanych form transferów należą: przepisy dotyczące ograniczania cen transfe-

15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. 1992, nr 21, poz. 86 z późn. zm.). Obecnie przepisy o niedostatecznej kapitalizacji znajdują się w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych.

rowych, niedostatecznej kapitalizacji, regulacje związane z zagranicznymi spółkami kontrolowanymi oraz wprowadzanie listy krajów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową. Duże znaczenie odgrywa możliwość weryfikacji cen transferowych przez organy skarbowe i dobre rozpoznanie rynków zagranicznych przez te podmioty. W Polsce transfer tego typu nie jest obecnie należycie zablokowany, a dodatkowo przy podejmowaniu bardziej radykalnych decyzji w tym obszarze występowały obawy przed zniechęcaniem kapitału zagranicznego.

Gdyby istniały porozumienia na szczeblu międzynarodowym, dotyczące ujednoczenia opodatkowania zysków, mogłyby one dotyczyć przede wszystkim stawek podatków dochodowych (a także podstaw opodatkowania). Powinny one mieścić się w określonych granicach. Aby jednak w rzeczywistości takie porozumienia prowadziły do wyrównywania warunków gospodarowania, wtedy nie tylko nominalne stawki, ale również takie elementy wpływające na efektywną stawkę podatkową jak ulgi inwestycyjne, sposoby dokonywania amortyzacji czy odliczanie strat podatkowych od podstawy opodatkowania w następnym roku (latach), powinny być zbliżone. Elementy te kształtują efektywną stawkę podatkową. Wpływają one na wysokość płaconego podatku. Wydaje się, że ujednoczenie systemów podatkowych, uwzględniające te wszystkie elementy, jest w skali międzynarodowej mało realne.

3. Teoretyczne ujęcie zasady neutralności w badanym obszarze

Problematyka neutralności znalazła odzwierciedlenie w literaturze dotyczącej teorii podatków w latach 90. XX w., w następnej zaś dekadzie była rozwijana.

Neutralność można analizować w różnych przekrojach systemu podatkowego. Najwięcej opracowań teoretycznych dotyczy podatków dochodowych. W odniesieniu do podmiotów gospodarczych analiza neutralności rozwiązań podatkowych dotyczyła początkowo neutralności inwestycyjnych zachęt podatkowych i była m.in. jednym z argumentów, przy pomocy których uzasadniano reformę podatkową w USA w 1986 r., która doprowadziła do eliminacji ulg podatkowych dla podmiotów gospodarczych, a także obniżki stawek podatków dochodowych. Bardzo interesującą analizę neutralności inwestycyjnych ulg podatkowych oraz amortyzacji podatkowej można znaleźć w opracowaniu A.C. Harbergera [Harberger, 1980]. Wpływ tych regulacji podatkowych na opłacalność inwestycji został pokazany przy wykorzystaniu metod IRR i NPV. Dziś problematyka ta nie jest już tak istotna z praktycznego punktu widzenia.

Obecnie (w warunkach braku powszechnych ulg inwestycyjnych w podatkach dochodowych) w analizie neutralności ciekawym terenem badań, w obsza-

rze decyzji rozwojowych przedsiębiorstw, wydają się regulacje dotyczące transakcji leasingowych czy amortyzacji degressywnej. Z punktu widzenia niniejszego opracowania są to jednak zagadnienia poboczne.

W teorii opodatkowania istnieją pojęcia „neutralności podatkowej eksportu kapitału” (*capital export neutrality* – CEN) i „neutralności podatkowej importu kapitału” (*capital import neutrality* – CIN). Odnoszą się one do rentowności inwestycji dokonywanej w kraju inwestycji (kraju źródła) oraz rentowności inwestycji dokonywanej w kraju siedziby. Istnienie CEN oznacza, że system podatkowy nie zmienia opłacalności inwestycji o takiej samej stopie zwrotu przed opodatkowaniem w dwóch różnych państwach, X i Y, z powodu odmiennych (wyższych/niejszych) stawek podatkowych w którymś z tych krajów. Innymi słowy, występowanie CEN powoduje, że system podatkowy nie będzie wpływał na stopę zwrotu z inwestycji bez względu na to, gdzie ta inwestycja będzie realizowana. Natomiast CIN oznacza, że każdy podmiot inwestujący i prowadzący działalność w danym kraju, bez względu na to, czy jest podmiotem krajowym czy zagranicznym, powinien być objęty taką samą stawką opodatkowania [Devereux i Pearson, 1990; por. OECD 1991]. W takim przypadku o rentowności inwestycji decyduje jej realna efektywność. Postulat CIN wydaje się spełniony w systemach podatkowych wielu państw w odniesieniu do podstawowych stawek w podatkach dochodowych. Jeżeli jednak uwzględnimy transfer za granicę, wtedy sytuacja może być inna, ponieważ zyski mogą być bardzo różnie opodatkowane w zależności od kierunku ich transferu. Technicznie zasada CEN może zostać osiągnięta, jeżeli w kraju siedziby podatnika opodatkowane podatkiem dochodowym są łączne zyski, tzn. uzyskane w kraju siedziby i za granicą, a jednocześnie jest stosowana metoda pełnego kredytu podatkowego. Metoda pełnego kredytu podatkowego oznacza, że istnieje możliwość potrącenia całego podatku zapłaconego w kraju źródła, a w przypadku, gdy jest on wyższy niż podatek nałożony na ten dochód (lub zysk w kraju, w którym nie występuje dualizm dochodu i zysku) w kraju siedziby, wiąże się to ze zwrotem podatku. W takich szczególnych przypadkach, z ekonomicznego punktu widzenia, jest to równoważne z dotacją budżetową. W polskim podatku dochodowym od osób prawnych wykorzystuje się metodę proporcjonalnego odliczenia, która jest odmianą metody niepełnego kredytu podatkowego. Wysokość odliczenia jest limitowana stawką podatku polskiego. Metoda pełnego wyłączenia nie umożliwia osiągnięcia neutralności podatkowej eksportu (CEN). W przypadku tej metody, opodatkowanie zysków jest zdeterminowane tylko przez stawkę podatku dochodowego w kraju inwestycji. Równoległa realizacja obu tych form neutralności jest bardzo utrudniona. Wynika to m.in. ze stosowanych metod ograniczania po-

dwójnego opodatkowania. Ponadto trzeba pamiętać, że koncepcje te dotyczą opodatkowania środków transferowanych głównie z zysków po opodatkowaniu, czyli w przypadku spółek przede wszystkim w formie dywidend. Warto także wspomnieć, że zachodzi pewna sprzeczność pomiędzy postulatami zachowania neutralności opodatkowania eksportu kapitału a dążeniem do zachowania konkurencyjności podatkowej poszczególnych krajów. Jeśli kraj chce być miejscem, gdzie chętnie się inwestuje, to może wprowadzić obniżki stawek podatków dochodowych, co tym samym stwarza trudność w osiągnięciu tak zdefiniowanej neutralności⁴. Zastosowanie metody kredytu podatkowego pozwala tę trudność zredukować.

W praktyce dla przedsiębiorstw osiągających największe korzyści (najwyższą efektywność), dzięki określonej lokalizacji inwestycji najlepszym systemem jest system oparty na opodatkowaniu w kraju siedziby, czyli CEN. Natomiast kiedy przedsiębiorstwo jest bardziej rentowne od konkurentów, bez względu na lokalizację działalności (produkcji), wtedy najlepszy dla niego jest system CIN [Devereux i Pearson, 1990; Devereux, 2004]. Korzyści oparte na lokalizacji inwestycji wydają się popularniejsze, więc brak CEN powoduje większe problemy w alokacji kapitału. Niektórzy autorzy podchodzą nieco sceptycznie do teoretycznych rozważań dotyczących CEN, CIN czy CON⁵. Uważają, że przy całej złożoności zachodzących procesów ekonomicznych praktyczne znaczenie wyszczególnionych zasad neutralności jest ograniczone [Weisbach, 2014].

Inne rodzaje przepływów pieniężnych między spółkami powiązаныmi, zwłaszcza płatności na poziomie kosztów, są wynikiem takiej, a nie innej konstrukcji podstawy opodatkowania i ich wybór ma być zazwyczaj korzystniejszy podatkowo dla podmiotów gospodarczych. Istnieją propozycje teoretyczne, dotyczące modyfikacji podstawy opodatkowania w podatkach dochodowych (ACE, CBIT). Nie dotyczą bezpośrednio neutralności w ujęciu międzynarodowym. Przy ich pomocy można wyrównać opodatkowanie finansowania własnego oraz finansowania obcego podmiotów gospodarczych. Finansowanie dłużne jest bowiem preferencyjnie traktowane podatkowo w podatkach dochodowych. Odsetki są kosztem podatkowym i zmniejszają podstawę opodatkowania, podczas gdy dywidendy kosztem podatkowym nie są. Zasadniczo koncepcje ACE oraz CBIT dotyczą eliminacji zróżnicowanego opodatkowania własnych i obcych źródeł finansowania na obszarze jednego kraju [Bond, 2000] Jednak wybór

⁴ Z sytuacją regularnej obniżki stawek mieliśmy do czynienia w Polsce w latach 90. XX w., a w przypadku podatku dochodowego od osób prawnych aż do 2004 r.

⁵ CON (*capital ownership neutrality*), zasada która tutaj nie była omawiana, gdyż nadmiernie rozszerzałaby zakres tematyczny opracowania.

źródeł finansowania może następnie wpływać na wybór form transferu zysków na rzecz dawców kapitału, a mogą oni pochodzić z zagranicy. Koncepcja CBIT (*comprehensive business income tax*) polega na tym, że zarówno koszt finansowania własnego, jak i koszt finansowania obcego nie są uznawane za koszt uzyskania przychodów. Natomiast koncepcja ACE pozwala wyrównać ciężar opodatkowania dywidend oraz płatności odsetkowych, zaliczając obie formy do kosztów uzyskania przychodów w podatku dochodowym. Płatności odsetkowe wliczane w ciężar kosztów i wypłacane dywidendy mogą być opodatkowane różnymi stawkami przy transferze za granicę. Propozycja ACE powoduje potaniecie źródeł finansowania działalności spółek, podczas gdy koncepcja CBIT powoduje podrożenie źródeł finansowania działalności. Obie formy mogą zatem mieć wpływ na zachowania podmiotów gospodarczych, ale eliminują w obszarze systemu podatkowego jednego kraju zróżnicowanie kosztu kapitału, mające swoje źródło w czynniku podatkowym. Są to w zasadzie koncepcje teoretyczne [Cnossen, 1996; Bond i Gammie, 1996; Devereux i de Mooij, 2011].

Podsumowanie

Zasada neutralności wydaje się obiecującym fundamentem teoretycznych rozważań o transferze zysków przez podmioty gospodarcze za granicę. W literaturze przedmiotu istnieją odmienne spojrzenia teoretyczne na poszczególne rozwiązania podatkowe. Niektóre ujęcia przyjmują punkt widzenia przedsiębiorstwa. Częściej jednak problem ten jest definiowany przez pryzmat regulacyjnej polityki podatkowej państwa. Natomiast w opracowaniach z zakresu międzynarodowych finansów przedsiębiorstw, zagadnienia form transferu zysków są rozpatrywane jako jeden z elementów zarządzania finansami przedsiębiorstw międzynarodowych [Shapiro i Sarin, 2008]. Nie można jednak powiedzieć, że oba te ujęcia nie mają elementów wspólnych. Rozważania teoretyczne przyjmują często optykę makroekonomiczną i są nakierowane na oferowanie rozwiązań o charakterze modelowym, które, w wypadku wdrożenia, mogłyby zachować neutralność opodatkowania w wybranych płaszczyznach. W przypadku podmiotów gospodarczych, działających w skali międzynarodowej, potencjalne obszary zakłócenia neutralności są różnorodne, zwłaszcza że podmioty funkcjonują w warunkach zróżnicowanych systemów podatkowych.

Zakres opracowania ograniczył wybór analizowanych zagadnień i postawionych problemów. Pewną trudność przedstawia także stan rozważań teoretycznych nad implikacjami opisywanych rozwiązań podatkowych dla aktywności podmiotów gospodarczych w skali międzynarodowej, który jest niewystarczający

do wyprowadzania kategorycznych wniosków. Utrudnia je różnorodność oraz zmienność szczegółowych rozwiązań empirycznych w systemach podatkowych w poszczególnych państwach. Między innymi dlatego nie jest łatwo uzyskać uniwersalne rozstrzygnięcia modelowe, dotyczące neutralności opodatkowania różnych form płatności (na poziomie kosztów i dywidend) przedsiębiorstw. Ponadto wydaje się oczywiste, że nawet w sytuacji, gdyby podstawowe regulacje podatkowe w tym obszarze, dotyczące wyboru źródeł finansowania czy opodatkowania inwestycji, osiągnęły walor neutralności, to i tak duże przedsiębiorstwa międzynarodowe dążyłyby różnymi drogami do minimalizacji swoich łącznych zobowiązań podatkowych. Innymi słowy neutralność mogłaby doprowadzić do wyrównania reguł gry w wybranych obszarach opodatkowania, ale przedsiębiorstwa wcale nie musiałyby być tym zainteresowane. Realna możliwość zachowania neutralności podatkowej w układzie międzynarodowym jest zatem bardzo trudna. Ponadto jak już wspomniano, nawet zachowanie takiej neutralności nie ogranicza wykorzystania innych kanałów przepływu środków pieniężnych między podmiotami powiązanych w skali międzynarodowej. Warto także dodać, że przedsiębiorstwa podejmują decyzje o formie wypłat, kierując się różnymi powodami, decydujący nie jest wyłącznie czynnik podatkowy. Jednak skutki, jakie wywołują poszczególne rozwiązania podatkowe, dla zysków przedsiębiorstw, a także akcjonariuszy są istotne. Konsekwencje te są bardzo zróżnicowane oraz obejmują praktycznie cały obszar decyzji finansowych podmiotów gospodarczych, wpływają również na skalę ich możliwości rozwojowych. Rozważania o możliwościach wprowadzenia neutralności, wskazują jednak na niewątpliwie istotne dążenie do racjonalizacji wybranych rozwiązań w systemie podatkowym. Tam, gdzie występowanie braku neutralności jest bardzo dolegliwe dla dochodów budżetowych, różne kraje próbują radzić sobie przy pomocy modyfikacji zapisów w krajowym ustawodawstwie podatkowym oraz poprzez umowy zawierane na szczeblu międzynarodowym. Posiłkują się ponadto innymi instrumentami o charakterze prawno-administracyjnym⁶.

Literatura

Bond S.R. (2000), *Levelling Up or Levelling Down? Some Reflections on ACE and CBIT Proposals, and the Future of the Corporate Tax Base* [w:] S. Cnossen (ed.), *Taxing Capital Income in the European Union*, Oxford University Press, Oxford, s. 161-180.

⁶ Do ostatniego typu instrumentów można zaliczyć umowy o wymianie informacji podatkowych (TIEAs).

- Bond S.R., Gammie M.J. (1996), *Tax Reform to Promote Investment*, "Oxford Review of Economic Policy", No. 12, s. 109-117.
- Brodzka A. (2013), *Agresywne planowanie podatkowe – przyszłość czy przeszłość dla ponadnarodowych korporacji?* „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, nr 30, s. 365-375.
- Cnossen S. (1996), *Company Taxes in the European Union: Criteria and Option for Reform*, "Fiscal Studies", Vol. 17, No. 4, s. 67-97.
- Devereux M.P. (2004), *Some Optimal Tax Rules for International Portfolio and Direct Investment*, "FinanzArchiv", No. 60, s. 1-23.
- Devereux M.P. (2000), *Issues in the Taxation of Income from Foreign Portfolio and Direct Investment* [w:] S. Cnossen (ed.), *Taxing Capital Income in the European Union*, Oxford University Press, Oxford, s. 110-134.
- Devereux M., Pearson M. (1990), *Harmonizing Corporate Taxes In Europe*, "Fiscal Studies", Vol. 11, No. 1 (February), s. 21-35.
- Devereux M., de Mooij R. (2011), *An Applied Analysis of ACE and CBIT Reforms in the EU?* "International Tax and Public Finance", No. 18(1), s. 93-120.
- Gajewski D. (2015), *Comparative Analysis of the Economic and Tax-Related Effects Brought About by the Methods of Financing Applied Within the Framework of Thin Capitalization in the OECD Member Countries*, "International Journal of Recent Scientific Research", Vol. 6, Iss. 10, October, s. 7103-7110.
- Harberger A.C. (1980), *Tax Neutrality in Investment Incentives* [w:] H.J. Aaron, M.J. Boskin (eds.), *The Economics of Taxation*, Brookings, Washington D.C., s. 299-313.
- Mintz J. (1995), *The Corporation Tax*, "Fiscal Policy", No. 16(4), s. 23-68
- OECD (1991), *Taxing Profits in a Global Economy: Domestic and International Issues*, Paris.
- Shapiro A.C., Sarin A. (2008), *Foundations of Multinational Financial Management*, Wiley, New Jersey.
- Uchman J. (2009), *Wybrane uwarunkowania wypłat dywidend w firmach międzynarodowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 549, „Ekonomiczne problemy usług”, nr 39, „Finanse 2009 – Teoria i praktyka”, „Finanse przedsiębiorstw”, s. 131-138.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 1991, nr 80, poz. 350 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. 1992, nr 21, poz. 86 z późn. zm.).
- Weisbach D. (2014), *The Use of Neutralities in International Tax Policy*, Oxford University Centre for Business Taxation, Working Paper, No. 14.

TAX NEUTRALITY OF INTERNATIONAL PROFIT TRANSFER

Summary: In the paper the author shows selected tax problems of financial transfer performed by companies internationally. The organizing principle is the one of neutrality of taxation. The analysis has been limited to financial transfers in companies. The double taxation mechanism has been underlined. The author also refers to existing theoretical considerations concerning neutrality in this area.

Keywords: neutrality of taxation, transfer of profits, double taxation.